

СПРАВДЛІВАСЦЬ ЯК ГАЛОЎНЫ ПРЫНЦЫП ПАБУДОВЫ СУДАВАЙ СІСТЭМЫ Ў ПАЛІТЫКА-ПРАВАВОЙ ДУМЦЫ РЭНЕСАНСАВАЙ БЕЛАРУСІ

Мысліцелей ВКЛ Адраджэння і Рэфармацыі цікавіла праблема судовай справядлівасці. На іх думку, рэалізацыя прынцыпа справядлівасці была немагчыма без змены існуючага ў ВКЛ парадка судаводства. Таму яны заклікалі будаваць дзейнасць судоў на высокамаральных, разумных асновах. Асобы упор рабіўся на патрабаванні да асабістых прафесійных якасцей суддзяў.

Вялікі мысліцель-гуманіст Францыск Скарына лічыў, што суддзі павінны быць бескарыслівымі і сумленнымі: «Судьи исправие да судеть людей судом справедливым и да не уклонятся ни на жаднаю старану, и да не зрятъ на лица и не примають даров, понеже дарове ослепляють очи мудрых людей и меняють слова справедливых». Цікава, што гэтыя думкі мысліцеля адпывадаюць тэксту прысягі суддзяў земскага шляхецкага суда, замацаванай ў IV раздзеле Статута 1588 г. Скарына выступаў за аб'ектыўнасць і непрадузятасць судовага разбору справы, за роўнасць людзей перад законам, супраць хабарніцтва ў судзе.

Мысліцель, палітык Леў Сапега лічыў, што асноўная задача кожнага грамадства — гарантаваць чалавеку бяспечнае матэрыяльнае і духоўнае жыццё, абароненае валоданне маёмасцю згодна з яго саслоўным статусам. Але ж, на думку Сапегі, гэта магчыма толькі ва ўмовах такой дзяржавы, дзе ўсе падпарадкоўваюцца закону. Суддзі павінны ведаць законы, мець высокую адукацыю, быць акуратнымі і спраўнымі, бо чалавек ў судзе «абарону і лекі ад крыўды сваёй шукае».

Славуты мысліцель Рэфармацыі — Сымон Будны выказваўся па шэрагу важнейшых сацыяльна-палітычных і прававых праблем, у тым ліку звязаных са справядлівасцю судаводства. У сваім творы «Аб уладзе і ўсялікім урадзе» Сымон Будны падкрэслівае, што суддзі павінны быць справядлівымі, сумленнымі і міласэрднымі; ведаць законы і мець высокую адукацыю, быць не ласымі на чужое і не хцівымі. Яны (суддзі) павінны выслухоўваць кожны бок і судзіць па справядлівасці як сваіх грамадзян, так і «чужынцаў», як сваіх «братоў» (адзінаверцаў), так і прадстаўнікоў іншых канфесій, як багатых, так і бедных..., «як малога так і вялікага выслухоўваце...суд справа Божая».

Міхалон Літвін у трактате «Аб нормах татар, літоўцаў і масквіцян» (1550 г.) ставіў пытанні аб галаснасці і публічнасці правасуддзя, прапаноўваў ўвесці ў Вялікім княстве агульнасаслоўныя суды, заканадаўча замацаваць роўнасць людзей рознай сацыяльнай і маёмаснай прыналежнасці перад судом і законам.

Ідэолаг Рэфармацыі Андрэй Волан у сваім вядомым творы «Аб палітычнай і грамадзянскай свабодзе» уздымаў праблему правапрымянення, ў тым ліку і судовымі інстанцыямі. Суддзі, разважаў А. Волан, разглядаючы кожны прыватны выпадак, павінны зыходзіць з прынцыпу справядлівасці, таму што, напрыклад, кража можа быць вызвана і крайняй неабходнасцю, і імкненнем да нажывы. Суддзя павінен валодаць мужнасцю «каб ні да скарг, ні да міласэрнасці ні кланіўся, каб пагрозы магучых не хваляваўся».

Пазіцыя многіх вучоных унесла у свой час вясомы унёсак ў развіццё ідэі справядлівага прававога грамадства. Трэба адзначыць, што прынцып справядлівасці бачыўся мысліцелям XVI—пачатку XVII ст. адной з фундаментальных асноў судзебнай сістэмы. Ідэі, выказаныя у той час, актуальны ў сэнсе імянення да удасканалення судовай сістэмы сучаснай Беларусі на дэмакратычных прынцыпах законнасці і непадкупнасці.

А.В. Гавриленко

БГЭУ (Мінск)

К ВОПРОСУ О СУДЕБНОЙ ЗАЩИТЕ ПРОКУРОРОМ ПУБЛИЧНЫХ ИНТЕРЕСОВ

Прокурорский надзор за соответствием закону судебных постановлений, а также соблюдением законодательства при их исполнении относится к числу приоритетных направлений в деятельности органов прокуратуры Республики Беларусь. Составной частью данной отрасли прокурорского надзора является деятельность прокурорских работников по обеспечению законности в сфере гражданского судопроизводства. В целях эффективного выполнения стоящих перед органами прокуратуры задач процессуальное законодательство предоставляет прокурорским работникам необходимые для этого полномочия. Одной из форм надзорной деятельности прокурора в данной сфере общественных отношений является обращение в суд с заявлением о возбуждении гражданского дела в интересах физических и юридических лиц, а также Республики Беларусь и ее административно-территориальных единиц.

В соответствии со ст. 81 Гражданского процессуального кодекса Республики Беларусь от 11 января 1999 г. (далее — ГПК) право прокурора на предъявление иска в интересах названных выше субъектов не требует формального согласия последних. Отметим, что до вступления в силу Закона Республики Беларусь от 30 декабря 2002 г. № 171-З «О внесении изменений и дополнений в Гражданский процессуальный кодекс Республики Беларусь» прокурор имел право обратиться в суд для защиты прав физических или юридических лиц, лишенных возможности самостоятельно защитить свои интересы. Представляется, что формулировка ст. 81 ГПК является некорректной и противоречит положениям иных статей Кодекса. Буквальная трактовка положений ст. 81 ГПК позволяет сделать вывод о том, что прокурор вправе предъ-